„ЗАСТАВА“ излази двапут у недељи, четвртком и недељом.
Цена је на годину 10. фор. на по год. 5 фор., на четврт године 2 фор. 50 нов. а. в. за Аустрију, а за Србију на годину 100 гроша на по год. 50, а на четврт године 25 гроша.

ЗАСТАВА.

Огласи се рачунају по количинк врста, које из гармонта заузимају, и за сваку врсту плаћа се за први пут 7 за сваки даљи пут 5 н. осим тога за жиг увек по 30 н. Дописи се шаљу уредништву а предплата администрацији „ЗАСТАВЕ“ у Нови Сад.

Број 4. У Новоме Саду, у недељу 14. јануара 1868. Год. III.

Нови Сад 13. јануара.

Захтевања црногорска, пошто су очишћена у огњу дипломатије, нашла су уважења у Цариграду. У прошлом броју саобштилисмо телеграм по коме је пристаниште Спич уступљено Црној Гори. То пристаниште, под устима топова турске тврдиње која над њим влада, неможе наравно значити много за Црну Гору у војеном погледу; али Црна Гора и није никад рачунала на небојше куле по мору, те да би се с те стране побијала цена пристаништу њеном. Пристаниште на Јадранском мору јест услов за народну привреду Црне Горе ради тога она га је захтевала, и ако га је добила, заиста је оно велики добитак за привредну будућност њену. Нема у историји света примера, да се политични живот ког народа знатније развио без свезе са којим друмом велике светске трговине; у таквој свези јест тајна имена „великих сила,“ као и сигурност за будућност народа политично раздробљених, али за уједињењем и слободом тежућих. Одкако је изгубила Млетке, које је довођаху у свезу са великим трговачким обртом између запада и истока, Аустрија осећа добро, да без солунске гвоздене пруге, што би је са Цариградом везала, нема за њу будућности као за „велику силу“; отуд и њени рачуни о накнади у источној Европи, и нова енергична усиљавања за што скорије повлачење гвоздене пруге према Солуну, и Цариграду. Одкако је натраг добила своје Млетке, Италија може тек рачунати на изгледе независне силе, на ослобођење од француског туторства, на савез са Прусијом и Русијом за преображај источне Европе. Сретном положају Грчке на пољу међународне трговине има се више свега приписати важност, која се полажа на будућност те краљевине. Усамљеност кнежевине Србије од сваког главног друма светске трговине, узрок је што име њено у свету није познато у оној мери, у којој је она то заслужила слободњачким делима синова својих. Што је државу Душанову великом чинило, то беше ударање трију мора о брегове њене. И још ни један пријатељ слободе и напредка није повео речи о будућности српској, и да није у реду услова те будућности нарочиту пажњу призвао на непосредну свезу са Јадранским и Црним морем. Све то ненапомињемо ми у намери, да би придали црногорском пристаништу више значења, него што цео мајушни кут Црне Горе досад имаде; не, ми данас као и вазда велимо, да основи српске народне величине јесу пре свега у јуначкоме духу и здравој свести самога народа, али баш што се у ту свест и тај дух уздамо, поздравили би црногорску заставу у реду народних застава у светској трговини — поздравили би је као претечу скорог замашног корака српског у колу светске цивилизације и напредка. За малом црногорском трговачком заставом која ће се у Спичу побости, указаће се, акобогда, близког дана шума катарака са тробојницима српским на Црном као и на Јадранском мору.

Колико је вредан добитак пристаништа Спича за Црну Гору, опет неможемо са ћутањем пећи гласове о сводењу црногорских захтевања у Цариграду. Та захтевања с почетка нису се ограничила на једно пристаниште на Јадранском мору; црногорски посланици имали су строго упутство, да ишту у Цариграду: да се црногорске границе размакну тако, како ће Црној Гори припасти који део плодније земље; и даље, да се уклоне турске посаде, које заузимају још понеке утврђене тачке на граници. Претило се, ако је веровати гласовима из Цариграда, да ће Црна Гора оружаном руком, и у свези са Србијом, радити за испуњење својих захтевања, ако се ова у Цариграду неби уважила. Порта је примила озбиљно ту претњу, и одбивши црногорска захтевања. била је, вели се, и сама наредила неке ратне припреме противу Србије и Црне Горе; кад се неке стране силе јаве као посреднице између Цетиња и Цариграда. Под утицајем тих сила црногорска захтевања буду знатно смањена, а уз то ублажен и сами начин истих. На што су црногорски посланици најпосле свели своја захтевања, беше: пристаниште Спич и округ Спужа. Округ Спужа износи у дужину највише сат и по. Рачуна се у истом: 4485 дана орања; 665 домова; 4145 становника, од којих су 2330 Мухамеданци, а 2155 Хришћани;- да је, две вароши и 17 села. Осим тврдиње Спужа, налази се у том округу и једна кула, подигнута недавно у Лугеници. У телеграму који јавља да је порта попустила црногорским захтевањима, говори се само о пристаништу Спичу, а неспомиње се ништа о округу Спужа. Ваља причекати ближи извештај о томе, па да се управо зна, која су захтевања црногорска испуњена. Дотле можемо само сажалевати, ако се допустило да дипломатија крњи та захтевања, кад је тако извесно, да порта у данашњем положају свом неби била у стању дочекати на бојном пољу сједињене протесте Црне Горе и Србије. Истина, после жалосног искуства Црне Горе у 1862., кад кнез Никола сам са својим јунацима мораде да одолева сили Турске, и наспрам свакидање надмоћности стране дипломатије у Београду: неби било замерити честитоме кнезу, ако се још и данас неможе подпуно поуздати у београдске мудрице; али, баш и да се ћуд последњих није изменула од 1862., опет се на Цетињу могло рачунати на живљи одзив Србије у заједничком питању са Турском. Има магновења над сила времена баца непријатеља слободе на колена пред војском народног права, којој број на сваком кораку умножава; таква сила говори и данас за одважну радњу српску; један јуначки усклик из уважена грла српска, па да листом Србадија пране, и да остане непобедива у народној борби за слободу.

Као што из Цариграда уверавају, Инглеска живље наваљује да се једном реши питање Кандије, него и сама Русија. Међутим, Крићани нечекају ни на Русију, ни на Инглеску, већ без малаксавања продужују јуначки посао свој.

Млада краљица грчка дала је 15000 франака, да се о божићу и о новој години поделе међу фамилије које су из Кандије у Грчку добегле.

Познато је учешће шпанске владе у римском питању. Италијански лист „Опинионе“ тврди, да је краљева влада оправила у Мадрит неку посланицу, у којој протестује противу мешања шпанске владе у римско питање, и изјављује, да Италија неможе трпети да се и која друга сила осим Француске у то питање пача.

Некадашњи француски министар Персињи управио је на француске листове писмо о законодавству што се штампе тиче. То писмо забавља живо европске листове, а ево шта се у њему у главноме вели: опасност за штампу није никад дошла од већања слободног, па ни страстног, него увек од нападања, увреде и погрде противу лица. Влада предлаже неки закон који је збиља либерален, али неможе да оствари погледе цареве. Персињи налази, да је тај закон опасан за државу или слободу. Земља је, говори он, сазрела за слободу. Време је дошло да се остваре све користи које се од слободе имати могу. — Из Париза јављају, да је принц Наполеон у неком писму на Сент-Бева, одобрио цару што је принудио Италију да поштује уговоре закључене са Француском, али иште да Француска води рачуна и о народним жељама Италије. Принц хоће, даље, да влада француска поштује свршено дело у Немачкој, и да нечини ништа чиме би се спречавао мирни развитак Немачке; међутим, захтева, да се употребе све силе за ослобођење Пољске. Да би се постигла та цељ, принц препоручује цару, да своју спољашњу политику оснива на великом рашћирењу унутрашње слободе. Вели се, да је то писмо немило дирнуло цара, и да ће принц искусити последице од истог којима неможе бити рад.

Значај изласка народне странке (из сабора троједне краљевине.)

Од кад се породила идеја уједињења југословенског, народни покрети како у Турској тако и у Аустрији, који би к изведењу те идеје водили, пролазили су разне фазе. Идеја је била једна, али форме су биле две, но тако различне, да је једна од тих форма, битност идеје мењала. У Турској била је та форма дана у рашћирењу гравица кнежевине Србије и у створењу велике независне српске државе, те је одговарала битности идеје југословенске. Друга је форма била у Аустрији, где је настао антагонизам међу Србством и Хрватством те који антагонизам баш ради те форме није био само религиозан, него и политичан. Та форма је уједињење југословенско под Аустријом. Идеја у тој форми упливала је на читав државоправни спор троједне краљевине према Аустрији и Угарској, те је одлучивало држање Срба и Хрвата једно према другим у свима саборима од г. 1861. све док није сабор 1867. свечано изрекао идентитет међу Србима и Хрватима, те уједно са назнаком „српско-хрватски“ или „хрватско-српски народ“ дао санкцију јединству двају племена; која једним језиком говоре од Дунава па до јадранског мора.

Пре тога било је држање Срба и Хрвата посве различно. Срби желише тешњу свезу троједне краљевине с Угарском и то из разлога више политике. Ову политику препоручиваше и Србија. Мислило се, да ће Мађари подупирати ослобођење народа европског истока, мислило се да ће они постати савезници тих народа. Они се извргоше у противнике. Данас Мађари следе аустриску политику: политику одржања Турске, а по околностима политику анексије. Није наше истраживати у колико је данашњи тесни и присни савез Мађара са Аустријом за њи спасоносан, или погубан. Нећемо наводити оне силне разлоге, који се дају наводити за то, да Мађарима од уједињене Немачке свагда већа опасност прети, него од Славена, који никад централизовани, но само федерирани би могли бити. Да данашња политика Мађара, с којом су оставили становиште персоналне уније, и самосталност државну своју жртвовали — за њи неможе бити спасоносна, то им невелимо ми, него то им је рекао онај човек, кога су они некад као свеца гледали, који је сав свој живот свом народу жртвовао, те који је 20-годишњим прогонством стекао мучеништво. Ако Мађари неће да верују у свему речма Кошута, у једном би му могли веровати, а то је да су данашњом својом политиком изгубили симпатије народа европског истока. Но као што рекосмо, није наше осуђивати данашњу политику Мађара: они ће најбоље знати себи о том рачун дати. Нама је доста, да је њихов мудрац, Деак, у свом последњем говору, изриком рекао, да је савез с Аустријом спасоносан, а да би савез са народима на европском истоку за Мађаре најпагубнији био. С овим становиштем Мађара, морало се променути и становиште Срба са гледишта више политике. Србија није више препоручивала савез троједне краљевине са Угарском. Како су Мађари оставили становиште персоналне уније, Срби у троједној краљевини повукли су се на позицију Хрвата према Угарској. Но Хрвати имађаху још своја становишта према Аустрији. Као што Срби пре желише федерацију с Угарском, тако желише Хрвати федерацију аустриску. Ми незнамо у колико је Хрватима федерација аустриска била средство, или цел, за уједињење југословенско. Известно је то, да су они саветовали Аустрији анексију Босне и Херцеговине, те да им је нека хегемонија над Србима пред очима лебдила.

Но у онај мах, кад је адреса сабора од г. 1866. желила, да се Аустрија по федеративним начелима устроји и кад се Хрвати уз ту цену изјавише приправни у централни парламент аустриски ући — дуализам би већ одлучен, адреса неби уважена, и Хрвати видише да их је бечка влада Мађарима бацила; и тада се они нађоше на једној позицији са Србима и према Угарској и према Аустрији. Тада је Србину и Хрвату изрека: српско-хрватски и хрватско-српски народ из душе излетила. Тада се почела формуловати права народна странка из свесних патриотах пређашње самосталне, либералне и униовистичке странке.

Дуализам у Аустрији уперен је јамачно против Славена. Изрека је учињена да Славене ваља к стени притиснути. У колико је то у Чешкој изведено, то незнамо, али у колико се Сава и Ува као стена сматрати могу, то остављам диалектици немачкој. Известно је, да се Славени у Аустрији, особито после московске изложбе, као непријатељски елеменат сматрају. Влада дуалистичка, немачко-мађарска, са тога гледишта и поступа према Славенима. Она се није устручавала за Хрватску и Славонију изборни ред октроисати, те изборе тако извести, да огромну већину саборску за своје цели осигура. При том остану ствари, народна странка није могла учествовати у незаконитом сабору, нити се са неједнаким силама у саборску борбу упуштати, већ је морала саборницу оставити, те просведом право на државну самосталност троједне краљевине салвирати с тим одрешене руке задржати. И зато примање избора од стране чланова народне странке само је могло смисао имати да тај просвед учине. Народна странка стоји на становишту државног паритета према Угарској, иште земљиштну целокупност, дакле свакојако Реку, жели да Хрватска и Славонија у делегацијама посебно заступана буде, иште домаћу одговорну владу која би била одговорна загребачком сабору, те хоће да себи осигура непосредни уплив на финанцијалне и ратне ствари. Ово неће измајсторисана већина садашњег незаконитог сабора, а кад би и хтела, неби на то пристали никад Мађари, а не би ни Аустрија то допустила. И по томе становиште народне странке у данашњим околностима мора постати становиште негације. Како су Хрвати ово увидели, те њихову позицију и према Бечу и према Пешти поњали, морала им је једна ствар јасна постати, а то је: да се хрватско питање даје решити само у савезу с источним. У троједној краљевини, од Дунава до јадранског мора живи само један народ. Форма уједињења југословенског зависиће од тог, хоће ли Србија или Аустрија надјачати. Ако Аустрија узима доста снаге, да то уједињење изведе, то нема двојбе да ће ју запад у том подпомоћи, да с тим учини ограду против Русије, али у том случају је известан рат с Русијом, кога излазак наравно није предвидети.

Ово су дакако ствари које се могу за неколико месеци, али и после више година догодити. Но уједињење југословенско под овом или оном формом известно је. И у том обзиру преважна је позиција троједне краљевине. За моментани опортунитет неможе се жртвовати будућност читави генерација. Становиште троједне краљевине мора остати засад док у Аустрији дуализам влада, посве негативно. И у том лежи значај изласка народне странке из саборнице загребачке; тај значај добија свој израз још у том, што су Срби и Хрвати сада о својој скупној будућности на чисто. Славени у Аустрији сматрају се у овај мах као непријатељски елеменат, и нема двојбе, да ће за аустриске Србе и Хрвате настати јади и невоље. Ми молимо и преклињемо оне Србе и Хрвате који су у сабору остали, те који се око владе врзу, да својим упливом, колико толико те јаде и невоље одстране, а ми ћ мо се тешити с нашом пословицом: „Свака сила за времена а невоља редом иде.“

У Загребу. Др. Мих. Полит-Десанчић.

Нови сад, 12. јан. У пређашњем броју овога листа јавили смо, да је депутација овдашње српске обштине била код његове светости патријарха ради ђимназијске ствари. Премда је њег. светост слабога здравља, ипак је депутацију примила и с њоме се подуже разговарала. Депутација је у име обштине изјавила, да је уверена о томе, да његовој светости исто тако лежи на срцу добро ђимназије као и обштини, и ако је дојаво било различитог мнења о изравнању патронатске ствари, то је само с тога, што обштина није имала прилике, да се с његовом светости непосредно разговори, а њена је жеља била увек па и сада, да се са светим патријархом као са свештеним поглаваром целог народа српског и врховним патроном ђимназије непосредно разговори и ствар споразумно на задовољство обе стране изравна. Даље је казала депутација: да би кандидација патрона, које је први и поглавити посао за изравнање, могла бити удешена према општој вољи бирача, а и по вољи његове светости, обштина би желела, да његова светост о томе се најпре споразуме с обштином, па или лично јој дође — што је њена особита жеља —, или позове к себи неколико чланова њезиних с којима ће се о томе предходно разговорити. Његова је светост одговорила депутацији, да је свагда њена воља и старање било, да унапреди опште добро народно, па тако и у овом случају испуниће сваку праведну жељу обштине, и доћи ће у средину њезину, да се о патронатској ствари с њом непосредно разговори. За сада не може

то учинити због свога слабог здравља и незгодног прелаза преко Дунава, а како се та сметња уклони, неће пропустити, да жељу обштине испуни. При поласку депутације његова је светост усрдно поздравила обштину. По овоме можемо се надати, да ће се ствар ђимназије новосадске скорим по жељи ове обштине изравнати, и радујемо се, што ће свети патријарх и као врховни патрон и као свештени поглавар народа српског ускорити то изравнање и утврдити слогу између обштине и управе ђимназије новосадске. Заиста ће и ђимназија осетити благодетни уплив овакове слоге, и зарадоваће јој се и сав народ српски. Дај Боже, да започето дело крунише добар свршетак!

ДОПИСИ.

♁ Из Срема 7. јан. У Срему није више као у трему, већ је данас усело чудо на покор те иде по вилајету. Да можете подпуно сазнати садањи положај Срема, приповедићу вам ствар из почетка. Пошто су избори у Срему свршени били, познати мађарон, писар бахов Лаци Најпар говорио је у Вуковару, у кавани слово и констатовао, да је мађаронска странка у Срему зато пропала, што су велики жупан и судци са народњацима шуровали. Од тога као што већ знате Бог нас је случајно сачувао, и ми буди узгред речено, држимо да је ово увреда за онога кога се тиче. На то је г. велики жупан телеграфисао барону Рауху, и тужио се на нападања баш оне странке, за коју је он све жртвовао. Барон Раух одговори великом жупану, да је са његовом радњом изборном подпуно задовољан, и да он т. ј. велики жупан може слободно на његову подпору рачунати. Цел је дакле подпуно постигнута — велики жупан остаје и на даље наш панцирлија и од по Срема глава. Сад се сазову сви судци у Вуковар на конференцију. Одговор барона Рауха прими се на угодно знање са великим одушевлењем. И њихова је цел постигнута — осигурани су спаилуци на дванајст села без промене док траје колена!! Започне се саветовање. Да они т. ј. судци и велики жупан, нису криви, што су мађарони у Срему пропали; о томе нико несумња осим писара Лаце Најпара, — дакле је тако. С друге стране неда се опет таити, да је ипак неко томе крив — свест и челични карактери честити Сремаца, то су лакрдије и фантазије усијаних глава, а напоследку таки разлог и није сходан за оваку одбрану. Други се кривци морадоше давле пошто по то наћи — и коцка паде на бележнике сеоске. Они су рекоше судци нас издали; ако се они не казне сви ћемо до једног резигновати. Ала нешто да је велики жупан нашалио се и резигнације заискао — како би се браћа брзо предомислила! Но велики жупан није случајно на ту мисао дошао, и тако се по његовом предлогу пређе на дневни ред: којим начином да се кривци казне? Бележнике повезати и у Сибир послати неиде: јер су Руси Сибир за своју децу задржали. Касирати бележнике без узрока, или због агитација изборних, недаду више власти, јер таки посао није од користи. Шта дакле да се чини? Мудри људи доскоче свему. Још пре неколико година предлагаше виша власт да жупанија покуша укинути неке нотаријате и спојити такове са другима, како би народ мање обштинског пореза плаћао Обштине бијаху против тога, жупанија одавна већ одбаци тај предлог и на њега се већ и заборавило. Сад се та писма изнађу. Мале се скупштиве укину, јер би Арнаути из доњег Срема дошли на малу скупштину, и повукли славну господу на одговор. На место мале скупштине именује г. велики жупан — неки „административни одбор“, а пре него што су именована господа о томе обавештена — држаху судци са великим жупаном прву седницу и редуковаше неколико нотаријата а тако неколико бележника губе своје службе.

Кад се на ум узме радња наших частника при изборима, кад се човек сети какав је неред и нерад у судијама, пак кад се томе да поступак те господе после избора — онда је лако погодити да је код мирни и честити грађана и преко воље овладало огорчење, негодовање и крајње неповерење наспрам садањи частника.

Наши частници живе међу нама, и виде наравно и то расположење духова. Но да чујете како они ту ствар вишој власти до знања достављаду. Они реферују да је у Срему буна, — анархија и крајња непокорност наспрам власти — и да свет грди власт. Чујемо, да је усљед тога виши налог од барона Рауха стигао, да се против таки особа строго поступи. Прослављени судац румски одмах је чинио од тог налога употребленье, или боље рећи злоупотребленье. Он је неког трговчића из Добринаца коме у најгорем случају прости прекршај у грех спада пре него што га је преслушао фактично у тамницу бацио, „због злочинства јавног насиља“ против њега истрагу повео и под стражом послао у Вуковар криминалном суду, где је на мах из затвора пуштен. Исти страдалник, као што чујемо, дао је вишем месту против таког самовољног поступка судца румског пријаву; видићемо шта ће више власти у одбрану личне слободе учинити.

Из свега што досад казах, видите да се код нас тако поступа, као да је у Срему обсадно стање. Ако се и даље тако узтера, то ће Сремци спремити monstre протестацију и депутацију да се код вишег места увере, је ли обсадно стање у истини, па ако је онда бар да то знамо нашег равнања ради.

✕ Из Срема 3. јануара. Ево вам шиљем поздрав, који су Сремци, својим народним посланицима, на ново лето 1868. у Загреб одпремили:

„Велецењена и племенита Господо!
мила браћо!

„Ви одосте у име свемогућега Бога! Избрани вољом и жељом народа сремског у сабор дичне наше домовине, миле троједне краљевини, да заједнички, у слози и братском договору, са сународницима нашим, једноплеменом витежком, али правом браћом нашом Хрватима, браните од насиља и невоље противничке, стародавна права народа и домовине српско-хрватске. Да покажете свим свесним народима, да покажете просвећеној Европи, да још живи и данас славни и јуначни народ српско-хрватски, који беше за неколико столећа штит и обрана, целој сада просвећеној Европи, и који беше неколико векова чврсти ступ царевине аустријанске. Ви одосте у име Бога свемогућег! да се борите за нас, за народ, и света права наша, — вас је пратила наша братинска љубов к жељеној мети, наша је жеља чиста, срчана, искрена, братимска.

„Ви одосте на бојиште, да очајни бојак за нас и народ свој бијете. Ваш је задатак тежак, опасан, али је правда на вашој страни.

„Ми као једнородна браћа, кад вас испратисмо, нерекосмо као негда Шпартанци витежким борцима својим: „Недошао жив, ако штит свој посрамиш,“ не, то нисмо рекли, — кад вас стискујући на братимске груди наше, при срчаном растанку и одлазку у бој, где вас противничке чете очекују, одпремисмо, ми вами само ово рекосмо:

„„Идите у име Бога на бој за род и милу домовину, и покажите противницима нашим, покажите целом свету, покажите просвећеној Европи, да витежки народ српско-хрватски кога је повестница славним дјелима дивно окићена, поштује права свију народа али да је за своја права свагда вољан живот свој жртвовати.

„Дужност је ваша, за народна наша права храбро и са мушким постојанством борити се, — али ми неиштемо од вас, да ви у одсудну борбу упустивши се, противничкој сили, са пожртвовањем свог, вами тота драгоценог живота, подлегнете, и да нам са бориштa, по свршетку неједнаке те борбе, са термопилски најславнији јунаци, надгробни свој надпис, пошаљете „Путниче! кажи, кад у Шпарту дођеш, да смо сви изгинули верни синови за милу отачбину.“

„Ми нећемо, да ви као безсмртни косовски јунаци Милош, Милан и Иван изчезнете за род свој као верни синови уз пркос издајицама нашим.

„Ми нежелимо да ви као славни јунак сигетски Никола Шубић Зрињски витежком смрћу својом закопате славу народа свога.

„Па нежелимо ни то, да као славни јелински јунак Марко Бочарис, што произведе на равници Карпениза, нечувено чудо, те са смрћу својом доби Еллади слободу. да са својом пропашћу одбраните наша права.

„Наша је жеља, да се ви, кад покажете противницима нашим, да се ми силе никакве нестрашимо, сретно у наручје наше братско, повратите, живи, здрави; крепки, невредими, те да у заједини с нама верном браћом својом, на уставном пољу, на законитом путу, стародавна права народна, нашом и наших предака крвљу толико пута већ досада освештана, утврдимо, и обезбедимо. С вами Бог!“ — (Следују подписи.)

У Ердевику 5. јан. Баш на крстов дан судац Јован Младеновић, свргну са звања бележнике обштинске Јанка Фрушића чалманског, Саву Петровића дивошког и Милоша Матића бингулског; свргну их под пратњом јурасора Новаковића, и двају жупански четника, и то као што у декретима од 4. о. м. бр. 2087 рече, у сљед одредбе г. вел. жупана Кушевића, још 16. дек. п. г. бр. 914 изјане.

У декретима одпуштених бележника наваља се закључак некаквог административног одбора сл. жупаније сремске од 15. дек. пр. г. бр. 2462. којим је опредељено да се смањи број обштински нотаријата у Срему, ма да томе жупанијске скупштине противне беху; ко је изабрао тај административни одбор? Ко ли га потврдио?

Хоће ки данас пред лицем ма и октројисаного сабора, самовоља мах преотети?

Као што смо из поузданог извора дознали чувеном жупанијом сремском управља данас читав конзисторијум, јер свештенство наше обе вере многобројно је у том административном одбору заступљено. Наши свети оци пустињаци, који су се мира одрекли, имају посла са администрацијом свети народни задужбина, а мирско свештенство са парохијама и морално запуштеним стадом својим. Имају и наши св. оци пустињаци и наше свештенство пространо поље, на коме су по положају своме позвани да неуморно раде, а не да ничу и камо посејани нису. Збацивање неколико, и то способни и родољубиви бележника није, ни ти ће икоме славе донети.

Да се немисли, да су горепоменути обштински бележници због каковог на закону основаног прекршаја или злочина или неспособности у одправљању своје дужности, звања овако из ненада и без истраге лишени, приметити нам је овом приликом само то, да ти недужници пострадаше пригодом избора заборског посланика у срезу ердевичком узнародстајајући, и са народом за Томбора гласајући.

Народ наш који се данас својом самосвешћу поносити може, знати ће за цело своје страдалнике штовати.

И поред данашњег у обште нејасног стања ствари чудно нам се види да неке бележнике у истом ердевичком срезу нека милост снађе; тако је и Јован Казимировић бележник лежимирски за народног кандидата г. Томбора гласао. па му ипак судац Младеновић није за то звање одузео. Узрок је томе по свој прилици тај, што судац Младеновић није могао на кума свога ударати јер у Срба кумство није шала. Или да неће тај узрок бити, што се г. Томбор у својој тужби противу судца Младеновића подигнутој, на сведочанство Јоце Казмировића позвао. Vederemo!

Ми се поносимо са овим маленим али срчаним и одважним жртвама среза ердевичког јер се тиме никоји срез у оволикој мери похвалити неможе.

Одстрањеним бележницима од нас кои сведоком њиова поштена и хвале вредна рада бисмо, хвала на њиовом мушком понашању, они су у нашим грудма поштовање и љубов стекли.

— У Митровици 9. јануара, — Са годином 1868. стуиило је наше друштво српско грађанска читаоница утврђено на љубави за просвету — напредак грађанства нашег у трећу годину своју. Да би српски свет и о нашем раду рачуна имао обећалисмо, да ћемо о свему извешће давати, што се код нас важно догоди.

Дојакошњом радњом наше дружине дошло је до лепшег споразумљења и свесније воље за озбиљан рад. А тиме се и млоги уверили, да нам је дружење од преке нужде по напредак народа нашег.

Ал да ба друштво српске читаонице што боље одговарало своме позиву, и да би не само за нас грађане од користи било већ и по цео српски народ, оно је у својој главној скупштини од 7. јануара обштегласно закључило, да управљајући одбор српске читаонице има дужност у будуће: добре српске књиге распростирати по народу, јер тек на тај начин мисли друштво, да ће се моћи подићи сиромашна књижевност српска, а добрим књижевницима и писаоцима патриотска радња осигурати. — У нашем народу врло је мало нас који читати волимо ил који читати знамо, па да би и читање роду своме омилели донело је друштво српске читаонице и други закључак, да се у будуће сваке друге недеље после подне у дворани српске читаонице држе јавни зборови — или сéла, на којима ће се држати јавна предавања или се читати какав поучан или забаван састав из којег повремено излазећег листа, ил из које поучне књиге, да би се тим читањем и другима читање омиљело. На те јавне зборове имаће приступа сваки, па и онај сиромашак, који није у стању платити порезну таксу за чланство, а рад би се душевном раном заложити.

Ето то је друштво читаонице наше у својој главној скупштини закључило. Тако мисле радити свиколики чланови српске читаонице, ал као што често здрав цвет црв подгризати зачне, тако има и у нашем друштву нека злосретна котерија од троице четворице, који преч свако озбиљно делање друштва нашег, и који као да би волели да се друштво наше распрсти. Та је котерија врло слаба, без свести и знања и кад што оће да погрди, онда зове у помоћ господина проту да јој он савета даде, како ће у здраву ногу трн забости. Тај прота, написа у последњем броју „Напредка“ одговор под знаком Н. Ч. Ч. на два дописа у „Застави“ што су изишли. У своме допису трудисе прота да себе опере а друге пасквилски оцрни. Да је тај допис од речи до речи противан истини то ће сви свесни чланови певачке дружине, и они кои су на селу били посведочити. И ми дижимо, да је недостојно на пиљарске заћевице одговарати. Ми би само саветовали дописнику, да несеје раздор међу браћу и грађане, и да не говори у име чланова читаонице. и који је читаоницу „брбљаоницом“ назива. Ми који у „Заставу“ дописујемо, нећемо у будуће ни нашто одговорити што у „Напредку“ изиђе, ако озбиљно жели што поправити нека нам у „Заставу“ своју реч каже, а не у лист за који сви знамо да су га дукати најмилији. —

П. — Београд 9. јануара. Зацело сте већ чули, да је гос. Црнобарац саветник, по-

ПОДЛИСТАК „ЗАСТАВИ.“

КАКО СЕ НЕГУЈЕ СРПСКИ ЈЕЗИК НА КАРЛОВАЧКОЈ ГИМНАЗИЈИ.

Данас увиђа сваки потребу, да ваља неговати матерњи језик. Та цел се може достићи најбоље у гимназијама. А како се негује на нашим гимназијама у новосадској и карловачкој српски језик? За новосадску гимназију не могу ништа рећи, јер незнам како се тамо предаје. За карловачку гимназију могу рећи, да се мало напредује у српском језику. А зашто? Стоји ли нам виша власт на путу? Не стоји, јер сам „Organisations Entwurf“ вели: На сваком језику могу се предавати науке. А имају право да одређују, којим ће се језиком предавати, они који гимназију издржавају. Тако нам нико не стоји на путу, да и ми свој језик негујемо као што Немци на својим гимназијама свој језик негују. Погрешка је у том, што се предаје по Јовановића „славенској“ граматици. Можда ће ко рећи: па Јовановића граматика је „славенска“, а говор је да се у српском језику не напредује. На то се мора одговорити, да се српски језик мора учити темељно, мора се учити не само као што се ту страни језици уче, н. пр. грчи и латински, него се мора учити развитак српског језика, мора се учити дух српског језика, мора се учити „живот језика и његов природни закон,“ а то се може достићи, кад се српски језик учи на темељу старог словенског језика. Српски језик мора бити темељ свима другим језицима, који се уче на гимназији нашој. *)

Како ваља учити матерњи наш, српски језик? В. Јагић у својој граматици хрватскога језика каже: „Наображени младић треба да се свестрано упозна с прошлим и садањим животом свога матерњега језика онако, као и с душевном радњом т. ј. с књижевними производи свога народа. Ако је дакле граматика хрватскога језика уз повест књижевну још и у виших разредих хрватских гимназијах предмет који се младеж учи, ваљало би да га учитељ и ученици другачије схвате, него ли обичну граматику.“

Даље наводи г. В. Јагић пропис вис. канцеларије хрватске, који гласи овако: „У првом полугодишту 7. разреда имаде се унапредак учити језик старохрватски по суставно предаваној словници и на темељу посебнога за то изабрана штила. Под језиком старохрватским разумева се онај, што но га налазим у небројених светских писмених споменицих од 12 до 16 столећа, као у старих српских и хрватских кроникаx, животописих, законицих и штатутих, разводих, повељах, уговорих и других листинах. Осебности тога језика предавати ће учитељ путем сравњивања и упоређивања са правом старословенштином и данашњом штокавштином.“

Ето како се учи на хрватским гимназијама хрватски или српски. Да би се тако учило српски и код нас као што се на хрватским гимназијама учи, нужно је пре свега граматику „црквенославенску“ Јовановића избацити из гимназије, јер она нимало неодговара правцу који се данас изискује и сваки се мора чудити, да се таква граматика још на нашој гимназији предаје. *)

Кад завиримо у ту граматику онда се морамо чудити, како је могла света угледати после дела Копитара, Востокова и Миклошића, а још већма се мора чудити, што се та граматика предаје на карловачкој гимназији и што проф. Павао Кречаревић, који по њој предаје и г. директор Јован Пантелић мисле, до тако ваљане граматике нема ни у свих пет делова света, и да и сами Ћирило и Методије нису могли боље знати „црквенославенски“ од Јовановића. Ја позивам г. Јована Пантелића и г. Павла Кречаревића, да они то јавно докажу, јер је заиста стидно да се у свима словенским гимназијама предаје „црквенославенски онако, као што ваља, само у Карловцима се предаје по граматици препотопских начела. Ако г. Јован Пантелић и г. Павле Кречаревић, на ово не би одговорили, сматраћу да им напредак гимназиски не лежи на срцу.

Можемо мислити како се српски језик негује, где се ђаци морају „строжајше“ држати граматике, која стоји испод сваке критике.

Јован Живановић.

*) Wenn wissenschaftliches Erfordeniss alles gedeihlichen Sprachstudiums Sprachvergleichung ist, diese aber nur durch das Mass der Muttersprache erzielt werden kann, so ergiebt sich von selbst welcke Stelung der Unterricht in der Muttersprache im Gymnahium einzunehmen hat.“ (Nagelsbach).

*) Ево шта каже Шлајхер о Јовановића граматици: „Diehs Werk ist in der Sprache geschrieben welche der Verfasser für kirchenslavisch hält und die er den sämtlichen Slaven als Gelehrtensprache einzufüren rät. Blickt man in dieses Buch so muss man sich wundern, dass er nach den Wernken eines Kopitar, Vostokov, Miklosich erscheinekonnte.“ По тим Шлајхеровим речима Јовановић није ни знао што је то „црквенославенски“ језик а писао је граматику о „црквенославенском“ језику. Данас пак који је мало само посвећен овој ствари увериће се на први поглед у граматику Јовановића о истини Шлајхерових речи.

стављенза министра просвете. Можда сад мисле господа, што у Србији владају, да су убедили свакога, који је стално замерао њиховим поступцима, да нема право што говори, да су они „непромењиви.“ Та ето промене ваздан и то какве нигде нема. Гарашанин уклоњен, а дође Ристић са отвореним програмом. И Ристић паде, а дође Петронијевић — без програма. Можда за то, што се његов програм већ унапред знао. Дакле било је ту промене и с програмом и без програма, како хоћете. Е, ако та влада неради, да задовољи народ, онда незнам која ће. И ако поред свега тога, још буде незадовољства, онда им мора памет стати! па сувише још на место г. Цукића, заступника министра просвете, поставише г. Црнобарца.

Као што рекох, можда већ знате за то, а неке су новине већ и јавиле, да је г. Црнобарац постављен за министра просвете, али нејавише, шта вреди то, и како се мисли у Србији о томе. У колико сам разумео јавно мишљење, а то није било тешко, од ове се промене ничему ненадају. То мишљење може се оправдати судом о личној вредности новога министра просвете, после и тиме, што бивши заступник мин. просвете Цукић, остаје опет у старом министарству, а и њега и министарство врло добро познајемо, и најпосле тиме, што је то место, које заузима г. Црнобарац, тако, да неможе утицати на политику Србије. А може ли најпосле и цветати просвета у земљи, ако у њој нема слободе, ако њу тако нерадо гледе, као до сада. Из свега се види, да је та промена само у толико промена, што је један велики господин више на броју. Људи који хоће да управљају срећом једнога народа, морају познавати сами народ па и људе народне. Тако и ови у Србији, ако им је стало до тога да се прекине овај гњили живот, и почне жива радња, несмеју тражити себи слуге, него свесне и снажне раденике народу. Али они хоће да владају, али ни човек, ако је човек, неће пустити да њиме владају, а камо ли народ. Онде је либерална влада, где се што мање „влада.“

Кад је Ристић дао оставку, говорише, да су „нулу“ на његово место метули само с тога, да до згоднije прилике нестоји празно. Ми би се томе само радовали, али нашто онда та „почивателна“ између Ристићеве оставке и „згодније прилике“, и није ли народни глас и народна потреба најзгоднија прилика? Али по овоме дробљењу њиховом чини нам се, да чујемо песму њихову „дондеже јесам.“ А народ види своју невољу, и слуша их, и гледа их где му сисају скупоцену крв његову.

Нама ништа непомаже до једина влада, која ће чути глас народни, глас толиког искушења и мучења, глас, који је већ промукао, вапијући за спасењем својим. Ове ситне измене по њиховом калупу незначе ништа. Г. Ристић показао је свима пут. И онај, који с најбољом вољом долази, нека неседа на столицу, с које се неће моћи дићи на посао.

Још вам могу јавити, да се утврдо говори, да ће г. Јов. Ђорђевић управитељ позоришта народног постати професор на вел. школи, и то на место г. Г. Гершића. Сваки зна, да је Гершић био изврстан професор, као и то, зашто је уклоњен са свога звања. Рђаво би било, ако наш г. Ђорђевић заузима Гершићево место баш с тога, што се они, који га постављају, надају, да неће бити као Гершић.

М. Ј. Калуђерово 3. јануара. На дан новог лета освећена је код нас у Калуђерову новозидана српска православна црква; освештао је наш велеуважени пречасни господин прота Лазар Стефановић. Кад се по освећењу водице преносио антимис с прочим светим утварима из старе богомоље у нову лепо сазидану цркву, то је заиста свечано и величаствено изгледало. Затим се започела света литурђиа, на којој је млади кусићки свештеник Јован Виатовић врло побудително и језгровито слово изговорио, да су сви сузашоци тронути били. Нека би од сада све оваке проповеднике слова божја за свештенике добиали. Од стране војничке власти била су гг. ц. к. полковници Карапанџа и Кемфлер, г. капетани Будисављевић и Полак, а више официра, чиновника и отмених лица, и страни гостију из околине било је доста. После свете литурђије даван је био сјајан обед, на коме су сви наши високи гости учествовали, а баш кад се почело за обед седати, усрећио нас је доласком своим многопоштовани и високо пречастни господин архимандрит Киприан Стануловић; његов је долазак са пуцњавом прангија поздрављен био. О обеду здравице су бујно текле, весеље је трајало до мркле ноћи, а онда се високи гости наши у најбољем расположењу своим домовима повраћаше: живили!

□ — Задар, 5. јан. „Il Nazionale“ доноси са Цетиња допис по коме су разговори између кнеза Николе и барона Филиповића имали за предмет источно питање. Аустрија је увиђела, тврди се у истом допису, да је већ куцнуо последњи час Турској царевини; ал она неби радо гледала да се на турским развалинама подигне једна јужно-славенска држава, него би хтела да се Турска на више талова раздели, тако да који тал и Аустрији припадне. У накнаду Аустрија би ишла на руку Црној Гори, да и овој допадне оно што би жељела. Аустрија би била готова у то име и најновије захтевање црногорско у Цариграду подпомоћи; само би томе имао бити услов: да се Црна Гора уздржава од сваког нападаја на Турску, докле се и Аустрија не би припремила за рат. То би била засебна политика г. Бајста на Истоку, политика коју недели Наполеон; шта више, француска флота што се у Марсељу прикупља имала би крстарити нарочито испред црногорског пристаништа, ако би се у Цариграду попустило Црној Гори, чему у Паризу нису ради.

Видите како сасвим нов правац Бајстова источна политика узима. Свезати руке Црној Гори у оваким згодама обећањем помоћи за будућност; и оделити Црногорске соколове од остале браће, то би се подпуно слагало са „реформама,“ на које се позива за одржање труле царевине турске; ал ето, Il Nazionale вели, да се у Бечу другчије мисли о источном питању него ли у Паризу где се толико снева о реформама у Турској! Кад то вели Il Nazionale јамачно незаборавља летошњи састанак у Салцбургу.

За Црну Гору можемо мирни бити: она неће нити може постати туђа подлога на штету своје браће, док је у њој оних високих крша и тесних кланаца, и међу њима сивих соколова што јуначки сносе све теготе рата ужасногa, што су прекаљени у ватри рата који непрестано с Турцима бити морају, што су рођени војници који пркосе смрти.

Дописник са Цетиња напомиње даље да су била са Филиповићем још два официра штабска (di stato maggiore) које су за време бављења на Цетињу са великом пажњом купили податке о економично-статистичном стању Црне Горе; да небуде какве свезе између овога испитивања и онога што чине други аустријски официри по Босни и Херцеговини? — Још се вели, да је кнез Никола богато обдарио барона Филиповића.

Смешни су Националови дописи из Београда. Ту се говори о позоришту србском и дјелима Матије Бана: Ако вама из Београда пишу, да се дела Банова, а имено „Урош V.“ са звиждањем, лупом и изазивањем испраћају: у другоме стоји: Piaquero in generale i lavori del Subotić, Jovanović. Popović, Dragašević e dalltri — pure i più belli allori colse il distinto dalmata M. Ban. То значи: да су се публици допала уобште дела Суботића, Јовановића, Поповића и Драгашевића, ал да су она Банова најлопше лаворе побрала. — Ко би то рекао? Бан та „сјајна звезда рода“ од једанпут својом светлошћу помрачи све књижевнике, даже Поповића, оца србског репертории? И ми бисмо заисто у сумњи били, да нам није познат писац оног дописа — оне ироније у „Националу.“

Шта бисте рекли, ко ће бити тај писац? То вам је сами г. М. Бан. Овде нема места колико би требало па да вам могу побројати какве се све врлине и изврстности у реченом допису „Национала“ приписују певцу турских химна, ал из врста коим је тај допис завршен може се видети шта се којешта напред рекло: la posterità per certo tesserà all' illustre poeta corone imperiture.

ѳ. — Из Далмацијэ 1. јан. Скоро бијах у Задру и видох правосл. семениште. Питомци ми показаше своју библиотеку, у којој има највише руских књига; они ми се похвалише са Гавриловићем пред. уч. друштва, рекоше, да им је набавио лепих књига и нацрта земље; у библиотеки је леп ред и прилично је посећавају. Било је лепо видети како су ђаци у томе задовољни; али се на жалост казати мора, да у семеништу и доста недостатака има. Тако ђаци имају рђав стан у коме већ од две године обитавају. То је сама мочвара, и нема собе која неби ударала; из зидова кипти вода као из бачве. Видео сам хаљине, које су биле обешене само од неколико, па се око њих нахватао плесан. Требало би да се старешине о стану за ђаке боље постарају. Даље у очи пада, да се нема собе за болеснике, па се нема ни посуђа за то. Стрпали су по два и по три ђака у неке собе у које ни сунце недопире, а на једном још ни прозора нема. Жалостно је заиста, да се тако младеж држи; дати младићима нездраво обиталиште значи убијати живот у њима.

Оволико што се тиче куће.

У семинарији сваке године примају се нови ђаци. Прочитао сам њиова правила, и у њима има доста неприлика, тако н. пр. заповедају: кад сунце зађе, ђак мора да буде у кући, тако да по њима ђак зими неби могао ни изићи из куће, јер док се по подне врати из школе и цркве, управо је 5 сати, а лети једва се мало сунчају. Управа семеништа досад је била сва у рукама епископа; сад је подељена између епископа и ректора. Препоручили би нешто садашњем ректору, који, као да добро схваћа позив свештеника у садање време; препоручили би му да и даље поступа онако учтиво са ђацима, као што се они хвале, а не сурово као што су неки били уобичајили; бар је из прошлости познато, да су се ђацима недостојно издевала имена по списку из историје јестаствене. То није васпитање, као што се незове васпитање, и кад се подносе ђаку прсти под очи, као да ће се с њиме бити. Даље би препоручили ректору да настоји, да ђаци буду не само учени, него и васпитани; и зато нек неудаљава младеж од дружења са честитим лицима, и уобште од добрих друштава, јер ђаци су и опредељени за друштвени живот. Ја признајем да требају нека правила, а не како коме дође у главу. Имао би још неке ствари казати, али држим да је засад доста; уздам се, да ће нови ректор исправити мало по мало све што није у реду. Он је то већ почео, већ је дао неколике доказе да жели добро младежи, а тиме и свему Србству у Далмацији. Нетреба дакле сметати му у извршивању предузете дужности; па би и епископ врло мудро учинио, кад би ректору сву управу предао, а неби допустио да се уплећу у послове управе и они који на то нису позвани.

Протест народне либералне странке у сабору троједне краљевине.

Високи саборе!

Највишим одписом краљевским од 20. листопада г. 1867. изволило је његг. вел. наложити краљевском банске части наместнику, да распише и предузети даде изборе за сабор троједне краљевине на темељу установа саборског и изборног реда од истога дана 20. листопада 1867., пошто овај буде обичним начином проглашен.

На овом основу сазваном сабору благоизволило је његг. вел. поставити задаћу, да законито већа о том, како да буде троједна краљевина заступана на сабору земаља круне угарске, како ли у делегацији, што ће је круна угарска одаслати, и напокон, да успешно коначно и правоваљано заврши погодбу међу краљевином Угарском и међу краљевинама Хрватском и Славонијом.

О питањима, која се по постојећем државном и уставном праву без уставнога суделовања народа несмеју решавати, неможе се законито већати ни правоваљано одлучивати него суделовањем народа према прописима и обичају уставном. Основни уставни закон чл. 12. од 1790-1. ујамчује начин, којим имају суделовати државници земаља угарске круне код извршавања државне власти, те вели, да законе давати, мењати, или тумачити непристоји, него законито крунисаном краљу заједнички са сталежима и редовима краљевина, сабраним у законитом сабору, а да се ово право изван сабора извршавати несме.

Чин, који је пречио крепост уставно-законске ове установе, уклоњен је најв. дипломом од 20. листопада 1860.; а у погледу тр. краљевине признана је њезина крепост недвојбеним начином на посе у најв. кр. одпису од 8. студена 1861. г.

Троједна краљевина имаде правоваљаних установа, по којима се њезино заступништво већ опстовано састајало, и против којих са гледишта ставнога устава нема другога преговора, него да су према променљивости врховних владиних и управних начела, за која је новије време у Аустрији тако плодовито било, од владине стране опетовано укидане биле. Ове су установе прописане изборним редом од г. 1848. око којих се недвојбеним начином ујединила воља и народа и круне.

На основу ове уредбе започела је троједна краљевина живити самосвојни државни живот. Њезин постанак скопчан је с успоменом на добу народнога и политичкога препорођаја, на добу скршених и народних и сталешких привилегија, на добу, које је високо подигла заставу народне, грађанске и политичке равноправности. — С овом прошлошћу спаја изборни ред од год. 1848. садашњост и будућност.

И зато је, уз представку банске конференције од 17. сечња 1861. његг. вел. најв. својим ручним писмом на бана бар. Ј. Шокчевића од 21. вељаче 1861. споменути изборни ред и од своје стране пригрлити и само промене за ново устројену жупанију речку привремено потврдити благоизволило.

Дапаче и војничка крајина, којој бијаше овим најв. ручним писмом посебно заступништво намењено, буде уз представку сабора од 1. свибња 1861. год. на сабор тр. краљевине позвана и тако зацељен онај део истога изборнога реда, које се односи на овај целовити део троједне краљевине.

Па ако и јесте влада његг. вел., обзиром на недостатке законито постојећег изборног реда, наканила била путем банске конференције и мимо народног заступништва издати нови изборни ред, и ако и јесте у ту сврху одписом од 17. сечња г. 1865. банску конференцију сазвала била: то је ипак његг. вел., уз противусловље живе уставне свести, која се у народу против те намере изјављивала, најв. својим одписом од 25. свиб. г. 1865. за зходније пронашло народно заступништво сазвати на основу изборног реда већ у упораби стојећег.

У држави историчкој, као што је Угарска и троједна краљевина, где се државно- и приватно-правне уредбе много пута развијају саме собом, прибраја се обичај међу обилате изворе права приватнога и јавнога. Овим осведочењем беше вођена и светла круна, кад је признала предидућим кр. одписом, да се правни ред правоваљано уређује и санкционира не само кодификованом потврдом, него исто тако и сталним и непрекидним упражњењем и обичајем.

На оваком законитом и признатом основу састављени сабор троједне краљевине, просведовао је у својој 63. седници на 29. просинца 1866. против сваког једностраног уређења сабора и уводењу изборног реда по круни, очитујући у име законито заступаног народа, да донде, док се уједињеном вољом народа и светле круне законитим начином сабор троједне краљевине неуреди, неће народ признати законитост ни једног сабора, који небуде на постојећем основу састављен. — Овај је просвед поновљен са свима гласовима у саборској седници 73. на 11. свибња 1867.

Према оваком очитом и јасном признању круне, да је изборни ред од 1848. год. сталним употребљењем и обичајем санкционована уставна уредба и равнило за извршивање политичкога права у троједној краљевини, према онако сталном и једнодушном очитовању законитог заступништва народног, да ову уредбу и ово равнило признаје правним и законитим: неможе бити основне сумње о том, да троједна крвљевина има у истину правоваљану уредбу сабора и изборнога реда. И зато неможе постојати онај разлог, којим се оправдава у кр. одпису од 26. листоп. 1867. бр. 465. Пр. једнострано издање новог саборског и изборног реда од круне.

Оваково укидање правнога реда и замењивање с другим новим од стране једног само законодавног фактора недаје се оправдати ни унутрашњим недостатцима постојеће које уредбе.

И кад би се овака премоћ једног законодавног фактора над другим као начело успоставило, трвење, које би се отуда нужно родити морало, неби сустало, док се неби другом законодавном фактору свака моћ и свако суделовање код извршивања државне власти из руку извргнуло. — Овако начело, које подрива сталност државног реда, чини државну зграду поколебивом и несталном силом. Истина, да је изборни ред од г. 1848. првобитно опредељен био само за састанак народног заступништва исте оне године; истина, да је најв. ручним писмом на бана барона Ј. Шокчевића од 21. вељаче г. 1861. његг. вел. исти изборни ред само за сабор од 1861. пригрлило. Но ово је учињено у сталној предмњеви, да ће се у истом сабору установити међу круном и заступништвом нов закон. Неда се ни то тајити, да је најв. одписом од 24. свибња 1865. тај исти изборни ред од 1848. год. по његг. вел. одобрен и за састанак сабора 1865. и следећих година; но из овога последњег кр. одписа види се још јасније, да је ова стега провидна обрана противу последица, које би се могле изводити против права круне. Кад се овај кр. одпис сравни са најв. краљевским одписом од 2. студенога 1865. неможе бити сумње о том, која је и каква је права круна одбранити хтела одписом од 24. свибња г. 1865.; право наиме тај предмет на сходан начин и у сходно време уредити; — што незначи и неможе значити друго; него да ће дотичне законске основе предложити законитом сабору, како је то изриком обећано у најв. кр. одпису од 2. студ. 1865. то право потврде и издатбе сабором учињених закључака у том обзиру.

(Свршиће се)

Угарска.

— Из Пеште се јавља да ће подписивање за угарски зајам 28. јан. по римском започети и трајати до 1. фебруара. Издавање за Угарску поверено је угарском друштву разтеретвица, општем уг. друштву са осигурање и угарској банци. Управитељи тих друштава договарали су се о начину издавања са угарским министром финансије.

— Саборски одбор за кодификацију (грађење разних законика) довршио је ревизију закона о грађ. суд. поступку и пошто неки чланови тога одбора одпутоваше у Беч као делегати, то је наименован пододбор који ће све прегледане параграфе у ред довести и празнине допунити.

„Вандерер“ доноси допис из Пеште у коме се каже да су чланови угар. делегације врло мало симпатије својих суграђана са собом понели, а изгледа као да ни у Бечу нису баш више симпатије задобили. Са неповерењем се иде једно другоме на сусрет и говор Ауерсперга у преколитавској делегацији врло се непосмешно тумачио у пешт. политичким круговима. „Иде се на бој, а не на споразумлење!“ Вели се у пешт. логору, па по томе

онда није чудо што јавно мнење делу изравнања, ако би се баш најпосле иза многих „бојева“ и остварило, не пророкује дуги опстанак. Тако вели пешт. дописник тога бечког листа, који иначе иде међу хвалиоце данашњег дуализма. Дакле и у самом томе стању има већ злолуко пророка!

— Штампарске парница Бесермењије одложена на предлог браниоца. Што одма присташе на тај предлог разјашњује се тиме што се влада боји том прилике да ће велику поразу претрпити, што ће се по расположају, који у Пешти влада, тешко дати одклонити.

Аустрија.

— Преколитавска делегација скупила се први пут 7. (19.) јануара, да би се у ред поставила (конститовала). Седницу је отворио Бајст, рекавши, да ће цар сутрадан по подне делегације собом поздравити, и позвавши кардинала Раушера, бечког архиепископа, да као годнама најстарији председава докле скупштина сама своје званичнике неизбере. Заузимајући председништво кардинал Раушер означи важност делегација као израз свезе за јединство царевине, и позове скупштину да се конституује и председника избере. Пре него што се приступило гласању, најмлађи чланови, др. Томан и и др. Чајковски буду позвани за перовође. Затим буде изабран за председника гроф Антон Ауерсберг, са 47 гласова, а било их је свега 48. Председник Ауерсберг изјављује своје уздање у патриотско чуство и сложно држање обеју делегација. — Приступи се избору подпредседника, за кога буде изабран Кајзерфелд са 29. гласова (од 48). — Ласер предложи, да се одреди одбор од нет чланова који ће сачинити ред послова у посланичком дому. Тај предлог буде примљен и за одбор изабрани: Ласер са 46, Зибликијевић са 46, гроф Врбна са 45, Рехбауер са 44 и Клир са 43 гласа. — За другу седницу био је опредељен уторак.

— 7. јануара отворена је и угарска делегација. Председник министарства Андраши јави, да ће цар сутрадан угарску делегацију у 1, а немачку у 3. сата свечано примити. Гроф Антон Мајлат, као најстарији годинама, буде позван да председава. Гроф Г. Бетлен као најмлађи лати се посла перовође. Буде закључено, да гроф Мајлат предводи угарску делегацију у подворењу код цара, и да цара у име делегације поздрави. Избор председника и перовође буде одгођен за сутрадан, кад ће се изабрати и одбор који ће сачинити ред послова.

Кад је 8 (20) јануара угарска делегација предстала цару, гроф Мајлат представио ју је цару речима: „Почем смо се по XII. чланку закона од 1867. освештаном највишим одобрењем Вашег Величаства овде сабрали, признајемо, пре него што ћемо приступити велеважном задатку на који смо законом упућени, за нашу пријатну дужност, да данак наше старинске верности, непоколебиве привржености и најдубље наклоности платимо освећеној личности Вашег Величества, и да се високој милости и краљевској наклоности Вашег Величаства са високим поштевањем препоручимо.“ — Цар је одговорио: „Срдачно поздрављам ја делегацију угарског сабора, на ономе пољу радње што јој закон означује. Ја сам уверен, да је угарски устав тиме само ново јемство задобио, и да ћете ви, моје уверење такође делећи, ваше патриотско старање са пуном енергијом управити на то, да се питања која се тичу заједничких интереса, са искреном слогом и узајмним поверењем најбоље за све моје народе реше.“ — Представљајући делегацију рајхсрата гроф Ауерсперг, изјавио је такође преданост са високим поштовањем. Он је рекао даље, да ће се делегација са братским осећањем према заступницима друге половине царства старати, да задатак као што треба изврши. Цар је одговорио: он каже делегацији добродошла, а радосно се нада, да ће јој испасти за руком, да брзо и на задоволење изврши задатак на који је закон упућује. Такав последак саветовања поглавито ће припомоћи, да се уздигне у народима Аустрије поверење ка новим установама, и да се учини, да они на уставном пољу нађу нова јемства за своју слободу.

— У Прагу је, као што отуд телеграфишу, 7. т. м. у вече било пред ондашњом немачком касином велике гунгуле. Правила се мачја музика, у којој се чула псовка противу Бајста. На прозоре касине бацало се камењем. Варошка стража, полиција и жандарми небеху у стању опоменама гомилу растерати. Певајући ческе песме иљадоглава гомила дошла је пред ческу „Беседу;“ покушаји полиције и ту залудни осташе. Гомила се упутила статуи св. Венцеслава; певала је хуситске песме. Тек ту успела је полиција да гомилу растури. Који су том приликом били затворени, гомила их је ослободила.

— У другој седници угарске делегације од 9. јан. предложи Ченгери да се одсада у записнику дегегација увек означи именоу „комисија за заједничке послове и то се прими. При избору председника би изабран великом већином гласова Павле Шомшић, за перовођу изабран је Л. Хорват. Изабрана је комисија, која ће израдити пословни ред. који ће се онда у седници претресати. — У другој седници преколитавске делегације од 9. јан. захвали пре свега Кајзерфелд на томе, што га изабраше за подпредседника. Одбор који је имао да састави пословни ред, поднесе нацрт, који се са малим изменама прими. Државни министар финансије Беке исјави: „У име заједничког министарства част ми је предложити рад уставног деловања вис. буџет за заједничке послове за г. 1868. у једно са нужним разјашњењима. То ће се исто угарској делегацији у идућој седници њеној на мађ. језику предложити.“ После ових речи преда председнику дотична акта. За перовође изабрани су: Кн. Чарториски, Томан гр. Котек и Шпраг.

— Из Прага јављају о великој демонстрацији народној том приликом када се чуло да ће немачки ђаци министру Хербсту давити бакљаду. Беше при томе до 4000 људи. Пошто је градски начелник Клауди уверио скупљени народ да неће бити бакљаде, а сви се упуте споменику св. Вацлава, где одпојаше „господине помилиј,“ „Бивали чехове“ и т. д. Затим се народ крене даље вичући pereat (доле, пропаст!) Бајсту, Хервсту и осталим матадорима данашњега дуализма.

— „Нар. Листи“ допис из јужне Штајерске, где се каже да угарска влада обећава мађарској странци у троји. краљевин да ће се јужна Штајарска, Крањска и Истрија присајединити троји. краљевини. Исти дописник вели, да је у Словенаца у опште то уверење, да им је само у сједињењу са Хрватима спаг од непријатеља Словенства,

СЛАВЕНСКЕ ЗЕМЉЕ.

РУСИЈА. (Меморандум продужено.)

VII. Општа наређења.

Сви поданици султана без разлике вере, порекла, и народности, биће равни пред законом, и способни да испуњавају јавна звања.

Станци који станују у Турској имаће још право да и у тој царевини живе под владом закона оног народа коме припадају, и то право имаће за неко време, т. ј. докле се нове административне и судске установе неутемеље и неуђу у нарави и у обичаје земље.

Пошто истече то време, и пошто особитом европском комисијом потврде резултате постигнуте, стране силе одрећиће се изузетних права задобивених за њихове сонароднике силом погодба и старих уговора.

Главари хришћанских црквених општина задржаће повластице (привилегије) и слобоштине које од старине имају, али оне ће се подчинити законима, и расправљаће своје спорове пред судовима редовним, а неће прибегавати посредовању или заштити страној.

Управа ђумрука, пошта, телеграфа, гвоздених путова, великих друмова за саобштавање припадаће средередној власти, која ће бригу о томе поверити званичницима избираним без разлике између свију подапика султанових.

Остварање тих мера нема се остављати, као што је то искуством толико доказано, искључивши бригама турске владе.

У интересу само те владе, као и у интересу народа у европској Турској, треба избегавати оно што није дало да се успе у пређашњим покушајима. Важно је, да се даду озбиљна јемства искрености и практичности дела које се има предузети и извршити на Истоку, ако се хоће, да се избегну преврати и нереди убудуће. У недостатку тих јемства, која се могу имати само сарадњом свију европских дворова, може се рачунати сигурно, да ће промашаји сва усиљавања противу унутрашњег, упорног и неодољивог одпора самих хриштанских народа, који су доста препатили и толико пута су свирепо обманути, да се немогу ослонити на добру вољу и на уметност мухамеданских власти.

Писмо кнеза Горчакова барону Будбергу, представнику Русије у Паризу.

То писмо писано је 27. авг. 1866. у Петрограду. У њему кнез Горчаков каже, да је фуанцуски посланик Талејранд, по налогу своје владе, питао га, шта руска влада мисли, да би требало чинити, кад порта одбија предлог о дипломатској истраги у Кандији, а из политичних рачуна дворова искључене су принудне мере. На то је кнез Горчаков одговорио Талејранду, да о таквим мерама руска влада немисли, али кад неможе бити физичне принуде, да је тим неодољивија морална принуда. А да би та принуда имала успеха, јест од највеће важности, да се ничим непоколебава вера порте у тврдо и подпуно сагласије двају дворова (француског и руског). Напомињући како је састанак царева у Салцбургу, истумачен јавним мнењем као знак разслабења, ако не и раскидања сагласних одношаја између Русије и Француске, кнез Горчаков додаје: „Турци и Хришћани дали су томе то значење; први су тиме орабрени, да се држе тврдо у своме одпору противу европског утицаја: други су бачени у зебњу и очајање. Турци, интересовани да бдију над свима знацима времена, морали су закључивати, да сагласије између двеју влада (француске и руске), небеше ни подпуно, ни тврдо. Ја сам молио г. Талејранда, да означи својој влади те неугодности.“ Што се тиче будућности, кнез Горчаков рекао је француском посланику да је нужно причекати на последак преговора који су одпочети у Ливадији и који се продужују у Цариграду. Фуад паша чуо је, по речима кнеза Горчакова, из уста цара Александра, како би султан мудрим реформама, које би задовољавале потребе и ујемчавале миран и напредан живот његових хришћанских поданика, могао задобити оданост ових. На то је Фуад паша дао најлепша обећања. У истом писму кнез Горчаков изјављује, да је руска влада вазда готова на договор „у духу искреног споразумљења, коме су основи постављени у Паризу, и у коме руска вада непрестаје гледати најбољу залоту за мирно решење садање кризе у питању Истока.

НОВИЈЕ.

— Ма да руски полузванични листови непрестају побијати гласове о ратном спремању Русије у Галицији, „Час“ опет тврди, да су учињене наредбе за дочек 200,000 руских војника, који ће се одма у почетку пролећа прикупити у Пољску, и утаборити у губернијама: Килцу, Радому и Љублину.

— „Етандар“, париски лист, уверава, да су претерани гласови о купљењу руске војске на западној граници. Ни у Пољској, ни у Бесарабији нема данас, по истом листу, више војске, него што је обично било.

— „Цукунфт“ јавља, да су Црногорци оправили Бугарима неку посланицу, у којој им обећавају своју братску помоћ у борби противу Турака.

— „Пестер Лојд“ доноси следећи телеграм из Београда од 10. (22.) јануара: „На представе Аустрије, Инглеске и Француске (противу оружања Србије) одговорила је овд. влада умиравајући: Србија хоће само своју будућност да осигура, иначе нема она никаквих намера.“

— Из Прага телеграфишу 10. (22.) јануара: „Синоћ се овде обновише гунгуле на улици. За време представе у немачком театру чула се бурна мачија музика и бацано је камење на многе прозоре. Напоследку морадоше два батаљона пешака и једно оделење хусара изићи, и једва и они улице од гомиле очистише.

— Ново грчко министарство обнародовало је свој програм, у коме међу осталим вели: „једна од првих, једна од главних брига владе биће, да се учини све што се може за олакшање жртвама борбе, која је потресла и потреса свако јелинско срце, и привукла је симпатије хришћанског света.“

Из Загреба се јавља да су речки посланици, Јелетић и Радић председништву саборском предали протест и изашли одма из сабора, у коме неће више учествовати. — Расписани су нови избори на место оних заступника, што су из сабора изашли. То се учинило пошто је прочитан протест народне странке.

ПОЗИВ

на трећу српску беседу, коју даје овдашња омладина у суботу у очи св. Саве у корист просветних цељи, у дворани Врушине куће (црквени сокак на рогљу.)

Цена је за I. место 1 фр. а за друго 70 нов.

У Араду 7. (19.) јан. 1868.

Одбор омладине.

ОДБРАНА.

Сто једанајсти број „Заставе донесе један допис из бачког диштрикта под „звездом“ у ком дописник наваћа, како млого изгубисмо с Натошевићем, ал почем он није позват да сва његова дела набраја, завршује свој допис с нападајем на мене, наваћајући како сам ја поред најбољих приправника, један од најлошијих за привременог учитеља сенћанског избран, да сам после 4 године приправнички испит положио, и то: „с довољним успехом.“ —

Драги мој господине звездане ја се веома чудим да ви мене тако оценисте, кад моје атестате ни читали нисте! врло се варате да сам ја после 4 године испит положио. Ја сам истина испит полагао, ал не као што ви велите после 4 него после 2 године, и то мој атестат негласи с „довољним него с „добрим“ успехом. А защто то пре неурадих, држим, није ми нужде вама се исповедати. Јел тако?

Вама госп. дописниче сигурно није познато, да сам ја 2. године у Сланкамену у кући браће Натошевића, приватни учитељ био, и да сам од госп. Н. Ђ. Вукичевића професора приправничког позват да се тог звања примим, ал треба да знате, да у оно време нисам још испит свој положио био. Поред тога треба да знате да је за те 2. год. г. Натошевић бивши шк. саветник више пута на испиту у шк. мојој био, и да ми је увек своје задовољство изјавио. За доказ овоме изволите овај атестат пруочити.

Свидјетелство.

Да је госп. Душан Стојшић код нас, као васпитатељ деце наше, кроз две године точно звање своје на подпуно наше задовољство одправљао, и себи таку препоруку стекао, да га сваком као једног способног и ваљаног народног учитеља препоручити можемо.

У Н. Сланкамену 14. маја 1867.

(МП.) Паја Натошевић с. р.
Мита Натошевић с. р.

Ако овоме неверујете, изволите се обратити на самог г. Натошевића, он ће вас о способности мојој најбољма уверити моћи.

Вама г. колега као да је жао, што се стечај на упразњено место није у ово време отварао, и што сам ја за суплента наименован. Верујте и мени је веома жао, што јавити морам да сам ја у скупштини једногласно изабран, и већ од частне конзисторије за привременог учитеља до свршетка шк. године потврђен.

Сад госп. дописниче остајте ми живи и здрави с вашим уверењем о мени и верујте да ме ни мало ваш допис не жести, јер ме је он уверио, да сте ви господине човек без карактера, бунџија и човек који срећи сирома човека завиди.

У Сенти 14. декембра 1867.

Душан Стојшић
приватни учитељ.

У ИМЕ ПРАВДАЊА.

Скоро две године већ, од како се „Слобода“ у Пожуну прими издавања музикостава мог: „Бојак бију Херцеговци“ у ком се једном определила половина чистог прихода на дизање споменика Корн. Станковића; — но ово племенито подузеће гди се примише први прилоге започети, тешко да ће од стране „Слободе“ испуњено бити, кад се о том још досад ништа незна. Нећу да наваћам узроке којима се тако збити морало, него само чланове „Слободе“ да помолим како би о целој ствари јаван рачун дали (не моје користи ради) гди би се и сама дружина а и ја оправдали: јер жао би ми било, кад би се на мене сумњало, а моим знањем незнам да сам од чистог прихода шта примио.

Како се неби на дизање споменика заборавило, желити је од пошт. публике, да прилоге принашати зачне, — а ја мислим свако српско срце радо жртвује у име последњег дара, и знака благодарности према првом вештаку и композитеру српском Корн. Станковићу.

Сећајмо се дакле уважити знати трудове његове, којима нам још опда непознати свет указа — свет тонова.

У Прагу Јован Ј. Пачу.

ОДГОВОР У СВОЈЕ ВРЕМЕ.

У бр. 109. „Заставе“ дописом из Ердевика под 24. нов. пр. г. пренаслио је г. дописник =, те ме је позвао, да са мојом политичком вероисповешћу. пред јавност изиђем. Тај позив изненадио ме је тим више, што ме, ако не на даље, а оно бар у Ердевику, добро познају. Тога ради и оставих нека сама дела говоре.

Кад је дошло време да дело на видело изиђе, ја сам 2. дец. п. г. уз народ, по дужности, по позиву и по уверењу моме за народног кандидата гласао, зато и падох у немилост, и би декретом судца ердевичког Јована пл. Младеновића, од 4. о. м. бр. 2087. услед одредбд г. вел. жупана сремског од 16. дец. п. г. бр. 914. са звања општ. чалманске бележника, свргнут. То нека служи за одзовор г. дописнику ердевичком.

У Чалми на Богојавтеније 1868.

Јанко Фрушић.

Књижевне новости.

Од нове године почиње нова предплата на лист „Аустрија“, који се по налогу министарства на немачком уређује у Бечу, као збирка консулских извештаја, народно-привредног закондавства и статистике. — „Аустрија“ излази сваке суботе, најмање на два табака. Цена јој је: за Беч 1 фр. 50 н.; за страна места 1 ф. и 75 н. на три месеца. Предплату примају све поште и књижаре. Лист издаје ц. к. дворска и државна штампарија.

ЈАВНИ ДОГОВОР „УРЕДНИШТВА.“

— Г. Шандору Станковићу у Кули. За последњу четврт г. 1867. платилисте, а сада смо примили пет фор. за по године 1868.

— Г. Иси Исаиловићу у Осеку. Примили смо предплату са 10 фор. за год. 1868. Пошто сте пак за год. 1867. платили 2 ф. 50 више, толико имате у нас добрих за даљу предплату.

— Г. Јов. Д. Клисарићу у Карловци. Примили смо 3 фор., урачунилисмо за четврту четврту четврт г. 1867. 2 ф. 50, а за прву четврт г. 1868. 50 нов., имате додати још 2 ф.

— Г. Ђ. Мудрићу у Надлаку. Од посланих 15 фор. урачунили смо 12 фор. за „Заставу,“ јер „Комарац“ више не изилази. Ако желите другачије, изволите јавити.

— Г. А. Т. у Задру. За манастир Драговић примилисмо полгодишњу предплату: за IV. четврт 1867. и за I. четврт 1868.

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

П. М. Нови Бечеј 11. јануара. Житу се на овд. тржишту цена у течају ове недеље повисила са 40—50 н. по вагану. Цена другим врстама ране остала је поред слабих довоза као и прошле недеље; са житом се показује жива радња, само су нам због хрђави путова слаби довози. Цене су ове: жито: 85—86 фун. 6—6 ф. 10 н. 87—88 фун. 6—6 ф. 30—40.; кукуруз без сваког тражења за трговину 2 ф. 50—60 н.; јечма нема; зоб за потрошак 1 ф. 80—90 н. Време благо кадкад с кишом. — Вода помало долази.

Сисак 7. (19) јануара. Од мог последњег извештаја па до данас продато је на овд. тржишту свега: 25,000 вар. банатске, бачке и потиске шенице 84—88 фун. 6 ф. 50—98 н. 3,000 босанске шенице тр. 5 ф. 69—70. н. 1,000 банатска $^3/_4$ жита 5 ф. 60. н. 1,000 банатске наполице 4—4 ф. 10. н. 6,000 банатска стара кукуруза 3 ф. 80—85 н. 1,000 босанска нова кукуруза 3 ф. 12—30 н. 1,000 хрвацка нова кукуруза 3 ф. 20—30 н. 3,000 босанске нове зоби 1 ф, 50 н. Од неколико дана имамо благо време, и прилика је да ће воде поновити.

Ценовник Пештанске берзе од 11 Јан..

	фув.	Пожунац
Шеница банатска нова 86—87	— — — — ф.	6.55 6.95
„ потиска	86—87 ф.	6.55 6.95
„ „	88—89 ф.	7.05—7.15
„ пештанска	84 86 ф.	5.95—6.65
Наполица	81—82 ф.	.— .—
Раж	78—80 ф.	4.30—4.40
Јечам пиварски	68—70 ф.	2.70 3.10
„ за храну	65—68 ф.	2.50—2.65
Зоб нова	44—46 ф.	1.70—1.75
Кукуруз банат. стари	ф.	3.40—3.45
Проја	ф.	3.10—3.20
Репица кол.	ф.	—5.87½
„ банат.	ф.	5.75— .—
Пасуљ	ф.	5.40—5.50

Курс бечке берзе.

Акције народне банке	673
5% металик	57 50
Зајам народни	66.
Дукати	5.71
Аустриско сребро	117.75

Оглас.

Овим се од стране општине вел. кикиндске до обштег знања доставља, да ће се нова дражба ради издавања под закуп варошке аренде и пијаце за 1868, 1869 и 1870 годину по постојећој тарифи торонталске градомеђе у понедељник дана 10. фебруара у 9 сати пре подне у обштинском дому држати.

Дражбена условија могу се код обштинског поглаварства читати, и од истог у препису имати.

Сваки дражбеник мора 200 фр. авр. пре почете дражбе у име пишманлука положити.

У В. Кикинди дана 49 јан, 1868. 5—1—3

Менична радња
Александра Вишње
у Новом Саду

Дунавска улица бр. 18—19.

Купује и продаје државне папире, срећке, златне и сребрне новце и приспеле купоне.

Продаје сваке државне и приватне срећке на месечно одплаћивање.

Има промеса од свију срећака.

Даје напред новаца на папире за берзу сходне, на државне папире, срећке, златни и сребрни новац до $^4/_5$ течајне вредности.

Ревидира и прибележава срећке од сваке врсте и земље-разтеретне обвезнице.

Одкупљује Естерхазине згодитке. 6—1—12

Објава.

Грунтовни суд сл. кр. вароши Новога Сада овим до јавног знања доставља, да ће се услед дозвољене оврШбе кућа бр. 1418. у Новом Саду Андрије и Текле Петровић због дужних Јакову Кутнеру 400 фр. авр. која је на 6000. ф. авр. средством јавне лицитације у два термина и то дана 3. фебруара 1868. и дана 1. маја 1868. свагда 3 сахата после подне на лицу места продавати.

Условија продаје могу се код суда у време званично прочитати.

2—3—3 У Новом Саду 2. новембра 1868.

Одговорни уредник и издавалац др. Стеван Павловић.

Платонова штампарија у Новом Саду 1868